

BREZOVSKI ANNA

## A büntetés-végrehajtási kategória- és kreditrendszer vizsgálata kriminológus szemmel

### ABSTRACT

The legislative change to the Penal Enforcement Act, which entered into force in the spring of 2024, can also be interpreted as a paradigm shift in the penal institutional system. The category and credit system outlined in the law addresses the mistakes of the previous regime and its consequences, and responds to them in a meaningful way. It outlines a transparent, closed institutional path for prisoners, where the ultimate goal is not the attainment of the ideal image of a “good prisoner,” but to live as a law-abiding citizen outside the prison after a successful reintegration into society.

The category and credit system is characterized by the principles originating in the penal institutional systems of Western European countries, such as progressivity, predictability, individualization and personalized motivation.

The study discusses the most important provisions of the legislative change from a criminological perspective, with particular attention to the criminological theories supporting the new legislation. It highlights the most important aspects of the category and credit system, while also identifying questions to which the professional community expecting results from the new system has not yet received satisfactory answers.

**Keywords:** penitentiary ■ reintegration ■ prisoners  
■ category and credit system ■ reform

### I. BEVEZETÉS

2024. március 1-ével lépett hatályba A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban; Bv. tv.) módosítása, melyben a jogalkotó rendelkezett a büntetés-végrehajtás (a továbbiakban; bv.) mindennapjait alapjaiban érintő kategória- és kreditrendszer bevezetéséről is. Az új rendszer minden eddigénél nagyobb hangsúlyt fektet a progresszivitásra, az individualizált motiválásra, továbbá arra,

hogy nyomatékosítsa azon szemléletet, mely a fogvatartottól a reintegrációja sikeressége érdekében már a büntetése alatt aktivitást és önmaga sorsáért tenni akarást vár el.

Tanulmányomban kriminológusi olvasatból mutatom be a kategória- és kreditrendszert, teszem mindezt külön hangsúlyt fektetve olyan aspektusokra, mint a változást támogató kriminológia elméletének rögzítése, a reintegráció kérdéskörének vizsgálata és az egyelőre még megválaszolatlanul maradt kérdések tárgyköre a reform kapcsán.

Dolgozatom célja, hogy a törvénymódosítást és a tárgykörben megjelent tanulmányokat kriminológiai szempontól értelmezze és értékelje.

## II. A JOGSZABÁLYMÓDOSÍTÁST MEGELŐZŐEN

Bár a 2013-ban ratifikált Bv. tv. anno korszakváltást jelentett a hazai büntetés-végrehajtás történetében<sup>[1]</sup> – hisz bevezetésre került a rezsimrendszer és a fokozatváltás, emellett pedig olyan hívószavak jellemezték a törvényt, az egyéni-esítés vagy a speciális prevenció<sup>[2]</sup> – mégis, a szóban forgó jogszabály-változtatás indoklása már annak diszfunkcióiról<sup>[3]</sup> is értekezik, mint a változást szükségessé tevő elemek egyike.<sup>[4]</sup> Lévay Miklós korábbi alkotmánybíró egy, a jogszabály-változás kapcsán készült interjújában úgy fogalmazott, miszerint a 2024 előtti rezsimrendszer nem adott elég teret a szakmai célok érvényesítésének, nem adott elegendő helyet a progresszivitásnak, túlzottan statikus és merev volt, továbbá átjárhatóságot sem biztosított.<sup>[5]</sup>

Bár erről nem szól az indoklás, mégis gyanítható, hogy egyéb okok is szerepet játszottak abban, hogy a jogalkotó szükségét érezte a változtatásnak. Egyfelől, a statisztikai adatokból arra lehetett következtetni, hogy a reintegrációs célzattal is bíró szabadságvesztés-büntetések nem eléggé hatékonyak az ismételt bűnelkövetés megelőzését illetően.<sup>[6]</sup> A tárgykörrel több magyar tanulmány is foglalkozott, konklúzióik között szerepelt például a családdal való kapcsolattartás fontossága, annak ismételt bűnelkövetést megelőzni képes potenciálja, a fogvatartottak szerinti bv.-s jutalmazás kiszámíthatatlansága, eseti – ennek okán kevésbé motiváló – jellege, de említhető a hiányosnak minősített (pártfogói) utógondozás is, mely bármilyen, bv.-ben zajló reintegrációs programot képes lehet hatástalanná tenni.<sup>[7]</sup>

Szintén köztudott, hogy a heterogén fogvatartotti csoportok között számos olyan van, mely kevésbé vagy egyáltalán nem motiválható, akik büntetésüket

[1] Schmehl – Pallo, 2015.

[2] Schmehl – Pallo, 2015.

[3] Somogyvári, 2024, 17.

[4] Magyar Közlöny.hu: Indoklások tárháza, 2023.

[5] Ujbt.k.hu: Átalakult BV-rendszer, 2024.

[6] Ksh. hu: Regisztrált elkövetők, elkövetések, 2024.

[7] Borbíró – Szabó, 2012, 186.

passzivitásba burkolódzva töltik, akik nem érdeklődnek sem az egyéni, sem a csoportos foglalkozások iránt. Meggyőződésem, hogy a jogalkotó nem titkolt célja volt, hogy a kreditrendszerrel azokat is megszólítsa, akik korábban ösztönözhetetlenek voltak.

A módosított Bv. tv.-ben a nemzetközi trendeknek megfelelően, különös tekintettel az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatára, még inkább előtérbe kerül az egyéniesítés, mely esetén a kiszabott büntetés továbbra is reflektál az elkövetett bűncselekmény súlyára, ám a fogvatartott mindennapjainak alakítása a bv. szervezet feladata és felelőssége.<sup>[8]</sup>

### III. A KATEGÓRIA- ÉS KREDITRENDSZERRŐL RÖVIDEN

Nem véletlenül használtam már a bevezetőben is a reform kifejezést, hisz a Bv.tv. 140 bekezdésben módosult, mely nagyívű változtatást sejtet. A továbbiakban a kategória- és a kreditrendszer legfontosabb aspektusairól értekezem, kiemelve annak kriminológiai szempontból legfontosabb elemeit.

A kezdeti kategória-besorolást illetően továbbra is meghatározó szerepe van az ítéletben kiszabott szabadságvesztés végrehajtási fokozatának, de befolyásoló tényező a kockázatelemzési vizsgálat eredménye is. A döntést befolyásolja a fogvatartott esetleges kriminális életútja, személyiségének legfőbb jellemzői, de prognosztizálható együttműködési készsége is.<sup>[9]</sup>

Arról, hogy a fogvatartott a büntetése megkezdésekor melyik kategóriába kerül, a Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet és a Befogadási és Fogvatartási Bizottság együttesen határoz.<sup>[10]</sup> Ezen döntési folyamat kapcsán több szakemberi vélemény is kiemelte azt az alkotmányjogi anomáliát, melynek értelmében egy bírói döntést a BVOP-hez tartozó szervezet felülírhat.<sup>[11]</sup>

A kategóriarendszer a maga öt, jól elkülöníthető fokozatával a korábbi rezsimekből álló rendszert váltja fel, egyben egyszerűsíti is azt.<sup>[12]</sup> A kategóriák közül az I. a legenyhébb, míg az V. a legszigorúbb. Az egyes kategóriákban az elítélt kötelességei és jogai eltérőek, továbbá kategóriák szerint módosulnak a rájuk vonatkozó végrehajtási szabályok is. A különbségek a büntetés olyan aspektusaiban lehetnek fel, mint a bv. intézeten kívüli munkavégzés szabályozása, csomag küldése és fogadása, telefonálás hossza, vagy pl. a látogatók intézeten kívüli fogadása.<sup>[13]</sup>

Minél enyhébb fokozatban van az adott fogvatartott, zárt intézeti élete annál szabadabb (pl. az I. és II. kategóriában nappal nyitva van a zárkaajtó), míg

[8] Hatlaczkai-Kálmán, 2024.

[9] Koósné Mohácsi, 2024, 18.

[10] Koósné Mohácsi, 2024, 19.

[11] Ujbtkt.hu: Átalakult BV-rendszer, 2024.

[12] Bv. tv. 71 §.

[13] Bv. tv. 91 §.

a IV. és V. fokozatba kerülve nincs lehetőség eltávozásra, de az intézeten kívüli látogatófogadás is erősen korlátozott vagy éppen teljesen kizárt.<sup>[14]</sup> Ebben a lépcsőzetes, jól külön határolható, a fogvatartott motivációjára és önmagáért tenni akarásra épülő rendszerben minden személynek biztosított a lehetőség arra, hogy a szigorúbb rendszerből elmozduljon az enyhébb felé, és persze fordítva. Ha a szabadságvesztés-büntetését töltő magatartása vagy cselekedetei kedvetlenül alakulnak, annak hozadéka a kategóriarendszeren belüli visszalépés. A kategória-előresorolás feltétele a kreditpontok gyűjtése, az előírt számú pont megszerzése után van lehetősége kategóriát „ugrani” a fogvatartottnak.

A kreditrendszer mint új motivációs eszköz jelenik meg a bv. mindennapjában. A rendszer célja – a jogszabály indoklás tükrében –, hogy objektív mérőeszközként szolgáljon a kategóriák közötti váltás kapcsán. A rendszer transzparens, kiszámítható és könnyen átlátható, egyfajta előrelépési tervet kínál a fogvatartottak számára. A kezdeti besorolást követően a fogvatartott aktivitásától, saját reintegrációját célzó törekvéseitől és az intézet szakembergárdájával való együttműködésétől függ, hogy kreditgyűjtése okán kedvezőbb kategóriarendszerbe kerül, vagy kreditvesztése miatt visszább sorolják. A kreditrendszer szellemisége az aktív, sorsáért felelősséget vállalni tudó és akaró fogvatartottra épít, akinek pozitív törekvéseit minden esetben jutalmazza.<sup>[15]</sup> Jancsó Gábor büntetőjogi jogalkotásért felelős helyettes államtitkár a Reintegráció új lehetőségei a büntetés-végrehajtásban: a kategória- és kreditrendszer c. konferencián úgy fogalmazott, hogy a legszigorúbb kategória is megfelel az alapjogminimum-követelményeknek, továbbá a kreditrendszer egy nyomon követhető, át- és előrelátható zárt intézeti életpályát kínál a fogvatartottaknak.

Természetesen törvény szabályozza, hogy mire kaphat kreditet a fogvatartott, ebből pedig kitűnik, hogy a munkának kiemelkedő szerepet tulajdonít a jogalkotó. A reintegrációs programban való részvétel kreditpontot érhet, de arról nem rendelkezik részletekbe menően a törvény, hogy pontosan mely foglalkozások azok, amely a társadalmi visszailleszkedést szolgálják.<sup>[16]</sup> A törvény 99. §-a szabályozza továbbá, hogy kategória-előresorolásra – a szükséges kreditpontok megléte esetén – első alkalommal a büntetés megkezdése után egy évvel kerülhet sor. További fontos rendelkezés a hosszútartamú szabadságvesztésüket töltőkre nézve, hogy a tizenöt évet meghaladó büntetését töltő fogvatartott előresorolásra kerülhet akkor is, ha birtokában van a szükséges kreditek legalább ötven százalékának.

A legfrissebb változtatás 2025. március 1-től hatályos, a Bv. tv. a kreditrendszer kapcsán már arról is rendelkezik, hogy a fogvatartott a „kreditpontok ötven százalékának elérésekor élhet a méltányosságból történő kategória-előresorolás lehetőségével”.<sup>[17]</sup>

[14] Bv. tv. 92 §.

[15] Magyarokzlony.hu: Indoklások tárháza, 2023.

[16] Bv. tv. 99. §.

[17] Bvgov.hu: A Bv. Törvény 2025. március 1-jétől több ponton módosul, 2025.

A kategória- és kreditrendszer a korábbi, rezsimeközpontú besorolással ellentétben – mely a bűncselekményt helyezte a középpontba – az embert állítja a fókuszba. Léway meglátása szerint már a jogszabályból is kitűnik, hogy a tevékenység- és teljesítményalapú értékelés okán nem az a lényeges, hogy milyen volt az az ember, aki bevonult letölteni a rá kiszabott szabadságvesztést, hanem, hogy ki jön ki a zárt intézetből a büntetés letelte után.<sup>[18]</sup> Ugyanezt a meglátást osztja Pallo József bv. ezredes is, aki egy tanulmányában úgy fogalmazott, miszerint „Nem benti jó rabokra, hanem kinti törvénytisztelő állampolgárookra van szükség.”<sup>[19]</sup>

Somogyvári Mihály bv. ezredes meglátása szerint, míg a végrehajtási fokozat statikus szemléletű, hiszen egy, a múltban történt cselekményre fókuszál, addig a kategóriarendszer az embert helyezi a fókuszba, az elkövető veszélyességén alapul és jövőorientációjú. A két rendszer eltérő felfogásra épül; míg az előbbi bűncselekményeket, utóbbi bűnelkövetőket tart fogva.<sup>[20]</sup>

Bár nem volt kimondottan nagy a szakmai nyilvánossága a jogszabály-változtatás kommunikációjának, de a BVOP tájékoztatása szerint úgy a fogvatartottak, mint a szakmai állomány átállása is problémamentes volt, még akkor is, ha mindkét csoportból érkeztek jelzések arról, hogy első pillantásra bonyolultnak tűnik a rendszer.

A bv. a kreditrendszer megértetése céljából rövid tájékoztató videót és lényegre törő ismertetőket készített, ám az igazán részletes tájékoztató kiadványok mégis inkább a civil szervezetektől érkeztek. Közülük is elsőként a Magyar Helsinki Bizottság Fogvatartottakat és Családjukat Képviselő Csoportja (FECSKE) tett közzé minden részletre kiterjedő magyarázó dokumentumokat, felismerve, hogy a fogvatartottak mellett a családtagjaik teljes körű tájékoztatása is elengedhetetlen az átálláshoz.

#### IV. A RENDSZERT TÁMOGATÓ KRIMINOLÓGIAI ELMÉLETEK

Amióta a büntetés célja a társadalomba való visszailleszkedés támogatásával is kiegészült, a börtön a harmadlagos bűnmegelőzés terepévé vált. A zárt intézeteket illető egyik legfontosabb kutatási irány a reziliencia vizsgálata, vagyis annak feltérképezése, hogy mely kockázati tényezőkkel szemben milyen protektív faktorok hatnak a bűnismétlés kapcsán.<sup>[21]</sup> A Terrie E. Moffitt nevéhez köthető fejlődéskriminológia elmélete<sup>[22]</sup> által is használt fogalomkészlet megjelenése nem véletlen, hiszen a vizsgálatok legfőbb célja, hogy a dinamikus kockázati

[18] Ujbtkt.hu: Átalakult BV-rendszer, 2024.

[19] Palló, 2023.

[20] A Magyar Kriminológiai Társaság A "Reintegráció új lehetőségei a büntetés-végrehajtásban: a kategória- és kreditrendszer" című szakmai fórumán elhangzott előadás, 2024.

[21] Szabó J., 2014, 32.

[22] Kerecsi, 2019, 692.

tényezőket individuumonként felismerve, preventív választ tudjanak adni az egyes fogvatartottak kriminogén szükségleteire.

Érdeemes szólni a dezisztenciakutatásokról is, melyek a fogvatartottak erősségeire helyezik a hangsúlyt, a zárt intézeti programok pedig nem az egyén által jelentett kockázatokra, hanem a benne rejlő kompetenciákra építve igyekeznek a későbbi újabb bűnelkövetés ellen hatni.<sup>[23]</sup>

Az már köztudomású, hogy a minőségi idő protektív tényező, mely aktívan hat a deviáns cselekmények ellenében.<sup>[24]</sup> Korábbi empirikus vizsgálataim konklúziói értelmében is kijelenthető, hogy a fogvatartottak nagyon megbecsülnek és értékelnek minden olyan időtöltést (legyen az kézműves foglalkozás vagy akár részvétel a munkáltatásban), amely a zárkán kívül zajlik, és képes elterelni gondolataikat hétköznapijaik valóságáról. A büntetés maga a kiszabott szabadságvesztés, a fogvatartott nem azzal a gondolattal vonul be ezt letölteni, hogy majd a zárt intézetben vár még rá a szabadságelvonáson túli plusz retorziók sorozata. Meglátásom szerint ezt a jogalkotó is hasonlóan látta, amikor megfogalmazta a rendelkezéseket, hisz a rendszer egy kooperálni hajlandó, felelősségvállalásra képes, fejlődni akaró fogvatartottat vesz alapul olyan személy helyett, aki csupán utasításokat teljesít és elfogadja, hogy a feje fölött hoznak döntéseket a sorsát illetően.

Ha a bv. az új rendszer okán képessé válik arra, hogy a felelősségi körébe sorolt minőségi, reintegrációt segítő programokat minél több fogvatartott bevonásával megvalósítsa, akkor egy kvázi win-win helyzet alakulhat ki a szabadságvesztés-büntetésüket töltőkre nézve. Egyfelől társadalomba visszailleszkedésüket segítő programokon vehetnek részt, másfelől ezen hasznos időtöltés után kreditet kaphatnak, ami pedig elengedhetetlen, hogy enyhébb kategóriába kerüljenek a büntetésük végrehajtása során.

Amennyiben az új rendszer a jogalkotó elképzelése szerint funkcionál a gyakorlatban, úgy kivétel nélkül minden végrehajtási alapelvnek<sup>[25]</sup> megfelel. A számos elv közül érdemes kiemelni a felelősség, az együttműködés, az individualizáció és a pozitív menedzselés eszméit, melyek a kategória- és kreditrendszer jelszavai is egyben. Érzékelhető, hogy a rendszer igyekszik a kényszerelemeket háttérbe szorítani, a fogvatartottakat pedig nem infantilizálni. Fejleszteni kívánja a kötelezettségtudatukat, egyben nyomatékosítani, hogy tenniük kell önön helyzetük javításáért, miközben egy olyan benti „életutat” vázol fel számukra, mely transzparens, követhető és tele van a javukat szolgáló elemekkel.

[23] Szabó J., 2019, 100.

[24] Szabó J., 2019, 100.

[25] Bvgov.hu: BVSZOTRK – közérdekű adatok, 2024.

## V. MEGVÁLASZOLATLAN KÉRDÉSEK – AMI A JOGSZABÁLYBÓL KIMARADT

A tanulmány témáját adó Bv. tv. módosítás mögött egy mostanában kevésbé megszokott szakmai párbeszéd húzódott meg az Igazságügyi Minisztérium, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága és többek között azon civil szervezetek között, akiknek fő profilja a fogvatartottak támogatása.<sup>[26]</sup> A törvénymódosítás, illetve annak indoklása precízen kidolgozott, kitűnik belőle a jogalkotó szakértelme és mindenre kiterjedő igényessége, illetve, hogy az új rendszer által megfogalmazott célok megfelelnek az európai gyakorlatnak.

Ennek ellenére továbbra is vannak megválaszolatlan kérdések, melyek főleg a jogszabály gyakorlatba adaptálásával kapcsolatosak.

### 1. A reintegrációt segítő programok, illetve azok hiánya

Somogyvári egy tárgykört érintő tanulmányában maga is kiemelte azt, amit a korábbiakban én is rögzítettem, miszerint a jogszabály nem határozza meg pontosan, hogy mely programokon való aktív részvétel után jár kreditpont, csupán az alapvető kereteket adja meg. Kreditet érhet, ha pl. a fogvatartott az intézet falain belül folytatja kint megkezdett iskolai tanulmányait, ha részt vesz terápiás programokon, esetleg az újbóli bűnelkövetés kockázatának csökkentése érdekében konzultációkra jár.<sup>[27]</sup> Kérdésként merülhet fel, hogy pontosan hol húzható meg a határ a reintegrációt segítő és a „csak” minőségi időtöltést szolgáló programok között. Példának okért: minek minősíthető a kézműves foglalkozás, mely kapcsán kiderül, hogy a fogvatartottnak tehetsége van hozzá, melyet akár szabadulás után is kamatoztathat? Reintegrációs programok a frontális előadások, melyek a jelenléten kívül nem kívánnak meg egyéb aktivitást a fogvatartottól?

Szintén fontos beszélni arról is, hogy milyen új programelemekkel fog bővülni a bv. repertoárja, ha egyáltalán tovább fog bővülni. Mennyiségileg és minőségileg elegendőek lesznek-e arra, hogy a jogalkotó szándéka szerint egyre motiváltabb fogvatartotti tömeget kiszolgálják? Korábbi kutatási tapasztalataim alapján hasonló konklúzióra jutottam, mint a korábban már rögzített konferencián felszólaló Krámer Lili, a Magyar Helsinki Bizottság munkatársa, vagyis, hogy a tereptapasztalatok értelmében – melyek fogvatartotti véleményeket rögzítettek – közel sincsen elegendő program az intézetekben.

A törvénymódosításban szerepel, hogy méltányosan kell azzal a fogvatartottal eljárni a kreditszámításkor, aki önhibáján kívül, neki fel nem róható okból nem tudott részt venni reintegrációs programokon.<sup>[28]</sup> Ezen jogos elvárás gyakorlati kivitelezése viszont vethet fel kérdéseket. Pl. amennyiben a bv. intézet

[26] Fogvatartás.hu: A Fogvatartottakat és Családjukat Képviseelő Csoport (FECSKE) véleménye a büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódó egyéb törvények módosításának tervezetéről, 2023.

[27] Somogyvári, 2024, 32.

[28] Bv. tv. 99. § (2) bekezdés.

nem tudja biztosítani a programokat, úgy írásba fogja-e adni mindezt? Ha mindez esetleg sorozatosan megtörténik, úgy milyen reintegrációs célzata és üzenete lesz annak, hogy az egyébként az adott kreditért lehetőségek hiányában semmit nem cselekvő elítélt megkapja a krediteket?

A kategória- és kreditrendszer ötletét kriminológiai szempontból szinte csak méltatni lehet, bizakodásra adnak okot a megfogalmazott célok, de az eszközök kapcsán továbbra is sok a kérdés. Egyetértek Lévayval, aki a tárgykör kapcsán úgy fogalmazott, miszerint „(...) az lenne a legrosszabb, ha az egész rendszer a feltételek hiánya miatt hiúsulna meg és végül formálissá, tartalmatlanná válna, hisz, ha nincsenek meg az ösztönzés alapvető feltételei, akkor maga az ösztönzés is értelmetlen”.<sup>[29]</sup> A kreditrendszer akkor tud működőképes lenni, ha motivált a fogvatartott, ha tesz önmaga helyzetének javításáért, de hogy egyáltalán módja legyen bizonyítani, ahhoz a bv.-nek meg kell teremtenie erre a lehetőséget. Érdekegyezésről kell mindennek szólnia, egyik oldal aktivitása és felelőssége sem spórolható ki az egyenletről.

Krámer megfogalmazása abszolút helytálló a programok, illetve azok esetleges hiánya kapcsán. Meglátása szerint a kategória- és kreditrendszer bevezetése legnagyobb részben a motivációról szól, ám ezt tágan kell értelmezni. Nem csupán a fogvatartotti társadalomnak, hanem a bv. intézetek szakembereinek és a büntetésüket töltők családtagjainak is partnernek kell lennie abban, hogy a jogszabálymódosítás generálta változás hatásos és eredményes legyen.

## 2. „Túlképzett fogvatartottak”

Szintén értekeztem már arról, hogy a fogvatartotti állomány egyáltalán nem homogén. Bár az átlagos, „tankönyvekbe” illő elítélt kevéssé iskolázott (sokszor az általános iskolát sem abszolválta), a munka világához nem szocializált, az alapvető társadalmi normák ismeretével és betartásával hadilábon áll, vannak olyan fogvatartottak is, akik bebukásukat megelőzően folyamatosan dolgoztak, akik érettségivel, akár diplomával rendelkeznek.<sup>[30]</sup> Számomra kérdéses, hogy ha az új rendszer lehangsúlyosabb eleme az egyéniesítés, akkor vajon lesz-e a szóban forgó fogvatartotti kör számára bármilyen, számukra valóban hasznos programelem, melynek céljai nem állnak meg a folyékony írni és olvasni tudás képességének átadásánál vagy annak kihangsúlyozásánál, hogy a konfliktusokat nem csak ütésváltással lehet megoldani. Számíthatnak-e bármilyen individualizált támogatásra azok, akik ilyen módon kilógnak a hagyományosnak számító elítélti körből? Szintén felvetődhet, hogy talán érdemes lehet utat engedni – természetesen a biztonsági előírások megtartása mellett – olyan fogvatartottak felől érkező ötleteknek is, mint hogy esetlegesen szervezhessen programot speciális tudása köré egy-egy tanult, pl. nyelveket ismerő elítélt. Mindez a bv. szakembergárdájának munkaterheit is enyhíthetné.

[29] Ujbtkt.hu: Átalakult BV-rendszer, 2024.

[30] Börtönstatisztikai Szemle, 2018, 11.

### 3. Munkaképtelen fogvatartottak

A tanulmány korábbi részében szóltam arról, hogy a jogszabály kreditekkel kiemelten jutalmazza azokat a fogvatartottakat, akik büntetésük alatt munkába állnak, akik az intézetben vagy annak falain kívül dolgoznak. Korábbi kutatási tapasztalataim rámutattak, hogy a szabadságvesztés alatti munkába állás segíthet a mindennapok rutinjának kialakításában, a hasznosság érzésének megteremtésében, továbbá megvan benne a potenciál, hogy támogassa azok munkához való szocializációját is, akik korábban esetleg nem dolgoztak.

„A munka elősegíti az önbecsülés és a felelősségérzet növekedését, hozzásegít az értékteremtés lehetőségéhez és (a munkadíjon keresztül) lehetővé teszi a családtagok támogatását is.”<sup>[31]</sup> A bv. nem titkolt célja a fogvatartottak teljeskörű foglalkoztatásának elérése. A legfrissebb, tárgykörrel kapcsolatos statisztikai adat 2019-ben került publikálásra, az akkor jegyzett 16 334 fogvatartotthoz<sup>[32]</sup> viszonyítva 47,4% volt a munkáltatásban részt vevő fogvatartottak aránya.<sup>[33]</sup>

Meggyőződésem, hogy a reintegráció segítése nem lehet egyenlő a munkába állítással, bármennyire is hangsúlyosak az ezt illető intézményi törekvések. Ennek több oka is van. Egyfelől nem minden intézményben van lehetőség dolgozni. Másfelől – és ebben teljesen egyetértek Kadlót Erzsébet ügyvéddel –, bár a munka fontos értékmérő, képet adhat a fogvatartott bizonyos karakterjegyeiről, az együttműködési hajlandóságáról, de mivel nem illusztrálja kellően komplexen az embert, így nem lehet a magatartás megítélésének alapja sem.<sup>[34]</sup>

Kérdéseket vet fel azon fogvatartottak helyzete is, akik – ahogyan arra az előbbieken rámutattam – valamilyen oknál fogva munkaképtelenek. Az ő esetükben is méltányosságot gyakorolnak majd az intézetek, vagy ezen büntetésüket töltő személyeknél kvázi elúsznak a munkával szerezhető kreditpontok?

### 4. A biztonság és segítség dilemmája

A szabadságvesztés-büntetés céljai többértűek, tanulmányom kapcsán a társadalomba való visszailleszkedés segítése a kiemelendő. Amióta teret nyert a bv. intézetek munkáját illető reintegrációs törekvés, lényegében azóta okoz gyakorlati problémát az őrzés és a segítség látszólag egymásnak ellentmondó, de egymás mellett mégis működni köteles dilemmája. Jancsó Gábor, tudván az aggályról, az előadásában is kiemelte az ezzel kapcsolatos nehézségeket. A jogszabálymódosítás kapcsán úgy fogalmazott, hogy „(...) a büntetés ideje alatt egyszerre kell a szakembergárdának kontrollt gyakorolni és motiválni a fogvatartottakat”.

[31] Bvgov.hu: Évkönyv, 2023.

[32] Ksh.hu: A büntetés-végrehajtási intézetekben lévők a fogvatartás jellege és nemek szerint [fő], 2023.

[33] Ivanics, 2022, 209.

[34] Ujbtkt.hu: Átalakult BV-rendszer, 2024.

tottakat, akiknek pedig kötelességük az együttműködés. A szakmai célok között meg kell jelennie a progresszivitásnak, a reintegrációs törekvések támogatása pedig ugyanolyan fontos, mint a biztonságos fogvatartás garantálása.”<sup>[35]</sup> Kriminológusi szemmel is osztható Kadlót azon aggálya, miszerint a bv. intézetek mindenek felett álló biztonsági érdekei felülírják majd az egyébként reménykedő koncepciót, illetve azon eszmét, melyre az épült.

## VI. KONKLÚZIÓ

Az új rendszer potenciálja vitathatatlan, ahogyan az is, hogy kellően át gondolt, hozzáértők munkáját tükrözi, azonban a sikerességhez szükséges, a bv. intézetek által kínált programokról továbbra sem tudunk sokat. Hatásvizsgálat egy évvel a bevezetés után még nem áll rendelkezésre, így azzal kapcsolatban is csak találgatni lehet, hogy pontosan milyenek az új rendszer elindulása óta a hétköznapiak a bv.-ben.

A kategória- és kreditrendszer alapötlete, a mögötte meghúzó célok mindenképpen bizakodásra adnak okot, dicséretes, hogy az IM információi alapján statisztikai elemzések előzték meg a koncepció előkészítését,<sup>[36]</sup> a méltatás pedig még akkor is megállja a helyét, ha az eszközökről egyelőre nincsenek pontos ismereteink. Huszár László egyetemi oktató a fentiekben már jegyzett konferencián azon aggodalmának adott hangot a kategória- és kreditrendszer kapcsán, hogy „(...) hiába jó az új rendszer ötlete és elképzelése, remek, hogy megfelel az európai sztenderdeknek és gyakorlatoknak, a múltban többször is tapasztalható volt, hogy a bv. kvázi »meghekkelte« a saját reformjait és a hangzatos célok végül sosem értek révbe (...)».<sup>[37]</sup>

Kétségei érthetőek. Véleményem szerint lassan a bv. intézeteken a sor. Érttem és megértem, hogy egy év távlatában még nem lehet kőbe vésett „nagy igazságokat megfogalmazni”, de talán ahhoz nincsen túl korán, hogy megosszák a rendszer bevezetése óta eltelt idő legfontosabb konzekvenciáit, hogy a szakmai közeg számára láthatóvá tegyék, hogy a hangzatos és optimizmusra okot adó jogszabályi keret hogyan adaptálódott a gyakorlatba.

[35] A Magyar Kriminológiai Társaság A “Reintegráció új lehetőségei a büntetés-végrehajtásban: a kategória- és kreditrendszer” című szakmai fórumán elhangzott előadás, 2024.

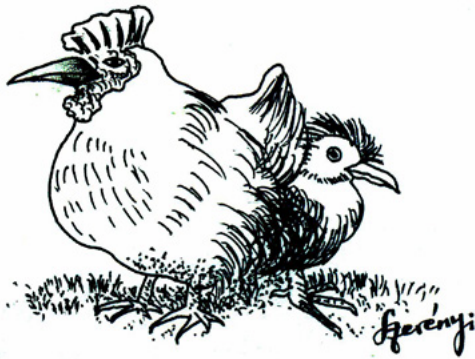
[36] A Magyar Kriminológia Társaság A “Reintegráció új lehetőségei a büntetés-végrehajtásban: a kategória- és kreditrendszer” című szakmai fórumán elhangzott előadás, 2024.

[37] A Magyar Kriminológia Társaság A “Reintegráció új lehetőségei a büntetés-végrehajtásban: a kategória- és kreditrendszer” című szakmai fórumán elhangzott előadás, 2024.

## IRODALOM

- Borbíró Andrea – Szabó Judit (2012): Harmadlagos megelőzés a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben a nemzetközi kutatások fényében. In: Vokó György (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok. 49. kötet.* OKRI, Budapest.
- *Börtönstatisztikai Szemle* (2018). Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BvOP), Budapest.
- Bvgov.hu: A Bv. Törvény 2025. március 1-jétől több ponton módosul. (Elérhető: <https://bv.gov.hu/hu/node/5562>. Letöltés ideje: 2025. május 8.).
- Bvgov.hu: BVSZOTRK – közérdekű adatok. (Elérhető: <https://bv.gov.hu/sites/default/files/2000-2.pdf>. Letöltés ideje: 2025. május 8.).
- Bvgov.hu: Évkönyv. (Elérhető: <https://bv.gov.hu/hu/evkonyv>. Letöltés ideje: 2025. május 8.).
- Fogvatartas.hu: A Fogvatartottakat és Családjukat Képviselő Csoport (FECSKE) véleménye a büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódó egyéb törvények módosításának tervezetéről. (Elérhető: [https://www.fogvatartas.hu/wp-content/uploads/2023/10/A\\_FECSKE\\_velemeny\\_e\\_bv\\_tv\\_2023\\_oktober\\_25.pdf](https://www.fogvatartas.hu/wp-content/uploads/2023/10/A_FECSKE_velemeny_e_bv_tv_2023_oktober_25.pdf). Letöltés ideje: 2025. május 8.).
- Hatlaczki-Kálmán Andrea (2024): A büntetés-végrehajtási jog aktuális változásai, avagy a kategória- és kreditrendszer. In: *KRE-Dit. 2024/1.sz.*
- Ivanics Zsófia (2022): *A fogvatartotti munkáltatás szerepe a büntetés-végrehajtásban és a tágabb társadalmi viszonyrendszerben.* Doktori (PhD) értekezés. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest.  
DOI: <https://doi.org/10.17625/nke.2023.050>.
- Jancsó Gábor (2024): A Magyar Kriminológia Társaság A "Reintegráció új lehetőségei a büntetés-végrehajtásban: a kategória- és kreditrendszer" című szakmai fórumán elhangzott előadása.
- Kerezsi Klára (2019): Bűnisméltók és bűnelkövetői karrier. In: Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerezsi Klára – Lévy Mikós (szerk.): *Kriminológia.* Wolters Kluwer, Budapest.
- Koósné Mohácsi Barbara (2024): A szabadságvesztés büntetés végrehajtási rendjének reformja, a kategória- és kreditrendszer. In: *Alkotmánybírói Szemle. 2024/1.sz.*
- Krámer Lili (2024): A Magyar Kriminológia Társaság a "Reintegráció új lehetőségei a büntetés-végrehajtásban: a kategória- és kreditrendszer" című szakmai fórumán elhangzott előadása.
- Ksh.hu: Regisztrált elkövetők, elkövetések. (Elérhető: [https://www.ksh.hu/stadat\\_files/iga/hu/iga0004.html](https://www.ksh.hu/stadat_files/iga/hu/iga0004.html). Letöltés ideje: 2025. május 8.).
- Ksh.hu: A büntetés-végrehajtási intézetekben lévők a fogvatartás jellege és nemek szerint [fő]. (Elérhető: [https://www.ksh.hu/stadat\\_files/iga/hu/iga0007.html](https://www.ksh.hu/stadat_files/iga/hu/iga0007.html). Letöltés ideje: 2025. május 8.).
- Magyarokozlony.hu: Indoklások tára. (Elérhető: <https://magyarokozlony.hu/dokumentumok/4f04f57c7674f6db0a2dc056157bf6dc45c70642/megtekintes>. Letöltés ideje: 2025. május 6.).
- Pallo József (2023): *A progresszivitás alapelveinek kiteljesedése az új Bv. novellában.* A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény elfogadásának 10. évfordulója és a folyamatban lévő reformok szakmai konferencia előadás. 2023.10.17., Budapest.
- Ujbtkt.hu: Átalakult BV-rendszer: nem az a kérdés, hogy ki megy be, inkább, hogy ki jön ki a börtönből... / Ügyvéd Podcast #114 (Elérhető: <https://ujbtkt.hu/atalakult-bv-rendszer-nem-az-a-kerdes-hogy-ki-megy-be-inkabb-hogy-ki-jon-ki-a-bortonbol-ugyved-podcast-114/>. Letöltés ideje: 2025. május 6.).

- Szabó Judit (2014): Rehabilitálható-e a rehabilitáció? In: *Börtönügyi Szemle*. 2014/4.sz.
- Szabó Judit (2019): Biológiai és pszichológiai bűnözésmagyarázatok. In: Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Lévay Mikós (szerk.): *Kriminológia*. Wolters Kluwer, Budapest.
- Schmehl János – Páló József (szerk.) (2015): *Korszakváltás a büntetés-végrehajtásban*. Duna-Mix Kft., Budapest.
- Somogyvári Mihály (2024): Az elítéltek klasszifikációja, a kategória- és kreditrendszer működési elve a 2024-ben hatályba lépő törvény alapján. In: *Börtönügyi Szemle*. 2024/1. sz.
- Somogyvári Mihály (2024): A Magyar Kriminológia Társaság a "Reintegráció új lehetőségei a büntetés-végrehajtásban: a kategória- és kreditrendszer" című szakmai fórumán elhangzott előadása.



Szerényi Gábor grafikája